

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Основи стеганографічного захисту інформації

Шифр та назва спеціальності

КЗ – Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)

Спеціалізація

Освітня програма

Національна безпека у сфері кіберзахисту

Рівень освіти

Перший (бакалаврський)

Семестр

5

Інститут

ННІ комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Кафедра

Кібербезпеки (328)

Тип дисципліни

Обов'язкова

Форма навчання

Денна

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

КОРОЛЬОВ Роман Володимирович

korolevrv01@ukr.net

Кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки НТУ «ХП».

Кількість наукових публікацій: понад 40, з яких 1 навчальний посібник, 23 статті у закордонних виданнях та фахових виданнях України, 10 патентів на корисну модель. Провідний лектор з дисциплін: «Фізичні основи технічних засобів розвідки», «Основи стеганографічного захисту інформації», «Корпоративні мережі та системи доступу», «Безпека та аудит бездротових та рухомих мереж». Гарант освітньо-професійної програми «Управління інформаційною безпекою» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Навчальна дисципліна "Основи стеганографічного захисту інформації" є обов'язковою навчальною дисципліною. Дисципліна спрямована на придбання студентами навичок та принципів побудови, реалізації та застосування стеганографічних систем та протоколів, вміння застосовувати методи, алгоритми та засоби оцінки стеганостійкості та інших якісних показників стеганосистем та стеганографічних протоколів.

Мета та цілі дисципліни

Отримання студентами необхідних базових знань з цифрової стеганографії, яка використовується для приховування факту існування інформації та створення водяних знаків. Особливу увагу в курсі приділяють вивченню проблематики використання цифрової стеганографії у сучасному інформаційному просторі, аналізу атак на стеганограмми та оцінки стійкості.

Формат занять

Лекції, лабораторні роботи, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – диференційований залік.

Компетентності

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК8. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології і на цій основі формувати ефективну систему інформаційно-аналітичного забезпечення підтримки прийняття управлінських рішень щодо запобігання, протидії та нейтралізації загроз національній безпеці.

СК2. Здатність аналізувати виклики та загрози національній безпеці за напрямками професійної діяльності, синтезувати інформацію щодо розроблення та реалізації елементів стратегій у визначальних сферах національної безпеки (політичній, економічній, соціальній, гуманітарній).

СК8. Здатність використовувати механізми забезпечення національної безпеки у її визначальних сферах.

СК11. Здатність використовувати практичні навички, тактику та прийоми роботи з людьми в інтересах службової діяльності.

Результати навчання

РН3. Вміти за допомогою абстрактного мислення, аналізу та синтезу оцінювати результати професійної діяльності та забезпечувати її якість, бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань.

РН4. Вільно спілкуватися державною мовою.

РН7. Вміти виявляти, ставити та вирішувати професійні завдання, вміти узагальнювати отримані результати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, оформлювати і презентувати результати досліджень відповідно до вимог.

РН8. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології і на цій основі формувати ефективні системи інформаційно-аналітичного забезпечення підтримки прийняття рішень щодо запобігання, протидії та нейтралізації загроз національній безпеці.

РН10. Вміти аналізувати виклики та загрози національній безпеці за напрямками професійної діяльності та синтезувати інформацію щодо розроблення та реалізації стратегій у визначальних сферах національної безпеки (політичній, економічній, соціальній, гуманітарній).

РН12. Вміти застосовувати знання з основ теорії національної безпеки, зокрема: оцінювати обстановку, рівень викликів та загроз національній безпеці.

РН16. Використовувати у професійній діяльності окремі елементи механізму впливу та взаємодії у процесі забезпечення окремих складових національної безпеки.

РН17. Вміти використовувати отримані знання щодо безпекової складової зовнішньої політики України та інших держав.

РН18. Розуміти основні теоретичні поняття, застосовувати набуті практичні навички дослідження та підготовки документів, їх правильного використання в управлінській діяльності.

РН19. Вміти використовувати у професійній діяльності методи та інструменти організації соціальної взаємодії, співробітництва та розв'язання конфліктів у сфері професійної діяльності, практичні навички, тактику та прийоми, роботи з людьми в інтересах службової діяльності: працювати у команді з позицій лідера, радника (консультанта), помічника, планувати використання часу та визначати стимули і бар'єри ефективної роботи, здійснювати розподіл (делегування) функцій, повноважень і відповідальності між виконавцями.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 150 год. (5 кредитів ECTS): лекції – 32 год., лабораторні роботи – 32 год., самостійна робота – 86 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Основи криптографічного захисту, Математичні основи криптології.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

В ході викладання дисципліни викладачем застосовуються пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) та репродуктивний методи навчання. В якості методів викладання, які направлені на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, застосовуються презентації, бесіди, індивідуальні групові проекти, майстер-класи.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій	Кількість годин
Тема 1. Цифрова стеганографія. Структура та зміст дисципліни, її зв'язок з іншими дисциплінами навчального плану. Предмет, термінологія, галузь використання.	2
Тема 2. Математична модель стеганосистем. Стеганографічні протоколи. Практичні аспекти вбудовування даних.	2
Тема 3. Основні напрямки практичного використання стеганографічних методів захисту інформації. Класифікація стеганографічних систем та стегоконтейнерів.	2
Тема 4. Особливості зорової системи людини. Основні властивості зорової системи людини, що використовуються при приховуванні даних в зображеннях	2
Тема 5. Цифрові формати нерухомих зображень. Формати BMP, GIF, TIFF, JPEG. Особливості комп'ютерної обробки зображень.	2
Тема 6. Приховування даних у просторі області зображень. Метод приховування в найменш значущому біті даних. Метод псевдовипадкової перестановки.	6
Тема 7. Приховування даних у частотній області зображень. Метод Коха та Жао. Приховання конфіденційної інформації в частотній множині зображення.	2
Тема 8. Особливості слухової системи людини. Основні властивості слухової системи людини, що використовуються при приховуванні даних в аудіо сигналах. Цифрові формати аудіосигналів (формати WAV, WMA, MP3, AAC, OGG Vorbis). Особливості комп'ютерної обробки аудіо сигналів.	4
Тема 9. Цифрові водяні знаки. Узагальнена модель системи цифрових водяних знаків. Класифікація системи цифрових водяних знаків.	2
Тема 10. Цифрові відбитки. Термінологія й основні положення. Статистична реєстрація відбитка. Схема асиметричної реєстрації відбитка.	2

Тема 11. Приховані канали в комп'ютерних системах і мережах. Приховані канали в операційних системах. Приховування даних у виконуваних файлах. Поняття клептрографії.	2
Тема 12. Методи текстової стеганографії. Аналіз реалізації методів. Синтаксичні методи текстової стеганографії. Лінгвістичні методи текстової стеганографії.	4
Загальна кількість годин	32

Лабораторні заняття

Теми лабораторних занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти α
Тема 1. Програмні засоби стеганографічного захисту інформації. Ознайомлення з поняттям стеганографії, її базовими принципами, використовуваними форматами контейнерів, способами упаковки приховується, найбільш популярними програмами стеганографії.	8	0,1
Тема 2. Робота з програмою стеганографічного захисту інформації Steganos Security Suite. Робота з програмою Steganos Security Suite.	8	0,1
Тема 3. Приховування даних в просторовій області зображень методом найменш значимого біта. Розробка програмного продукту для приховування даних в просторовій області зображень методом найменш значимого біта.	8	0,1
Тема 4. Приховування даних в просторовій області зображень методом псевдовипадкової перестановки. Розробка програмного продукту для приховування даних в просторовій області зображень методом псевдовипадкової перестановки за рахунок використання генераторів псевдовипадкових чисел.	8	0,1
Загальна кількість годин	32	$\sum_{i=1}^n \alpha_i = 0,4$

Контрольні роботи

Теми контрольних робіт	Вагові коефіцієнти b
Тема 1. Відпрацювання лекційних питань. Стеганографічні протоколи. Практичні аспекти вбудування даних. Методи приховування даних в зображеннях.	0,6
Загалом	$\sum_{i=1}^m b_i = 0,6$

Самостійна робота

До самостійної роботи відноситься самостійне опрацювання теоретичного матеріалу

Опрацювання теоретичного матеріалу

Тема 1. Вступ до стеганографії як методу захисту інформації Основні визначення стеганографії та її відмінності від криптографії в контексті захисту інформації. Ключові принципи стеганографії (невидимість, стійкість, місткість) та їх значення для інформаційної безпеки.	9
Тема 2. Історія розвитку стеганографічних методів Опишіть еволюцію стеганографії від античних часів до цифрової ери. Які історичні приклади стеганографічних технік (наприклад, мікрописемність) вплинули на сучасні методи?	9
Тема 3. Класифікація стеганографічних методів Як класифікуються стеганографічні методи за типом носія (текст, зображення, аудіо)? Назвіть основні категорії стеганографії (просторова, частотна, адаптивна) та їх характеристики.	9
Тема 4. Стеганографія в цифрових зображеннях Метод LSB (Least Significant Bit) для вбудовування даних у растрові зображення. Алгоритми стеганографії для JPEG-формату (наприклад, Jsteg) та їх переваги.	9
Тема 5. Аудіостеганографія та приховування в звукових файлах Як застосовується стеганографія в WAV-файлах за допомогою фазової модуляції? Методи стеганографії для MP3 (спектральна стеганографія) та ризики виявлення.	9
Тема 6. Текстова стеганографія Методи приховування інформації в текстових документах (синтаксична, семантична стеганографія). Інструменти для текстової стеганографії (наприклад, на основі пробілів чи шрифтів).	9
Тема 7. Мережева стеганографія Як відбувається приховування даних у мережевому трафіку (наприклад, у TCP/IP-заголовках)? Приклади стеганографії в VoIP та протоколи для її реалізації.	8
Тема 8. Стеганаліз: методи виявлення прихованих даних Статистичні методи стеганалізу (хі-квадрат тест) для виявлення аномалій у носіях. Які машинно-навчальні підходи використовуються для стеганалізу зображень.	8
Тема 9. Інструменти та програмне забезпечення для стеганографії Назвіть популярні інструменти (Steghide, OpenStego) та їх функціональність. Як оцінюється безпека стеганографічних інструментів (місткість vs. стійкість до атак)?	8
Тема 10. Застосування та обмеження стеганографічного захисту Сфери застосування стеганографії (водяні знаки, цифрові права) в інформаційній безпеці. Основні обмеження стеганографії (втрата даних, вразливість до стеганалізу) та способи їх подолання.	8
Загальна кількість годин	86

Неформальна освіта

Здобувач має можливість перезарахувати окремі теми або курс шляхом: проходження професійних курсів чи тренінгів, онлайн-освіти, професійних стажувань, у сфері, що відповідає навчальним цілям дисципліни.

Для зарахування необхідно надати: сертифікат (електронний або друкований) про проходження курсу/стажування, опис програми тренінгу із зазначенням змісту тем, обсягу та тривалості..

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

За даним компонентом врахування тем, у разі успішного завершення курсів, не передбачено.

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література

1. Кузнецов О.О. Стеганографія: навчальний посібник / О.О.Кузнецов, С.П. Євсєєв, О.Г. Король. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2015. – 232 с.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2289/1/%d0%a1%d1%82%d0%b5%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d0%b8%d1%8f.pdf>
2. Хорошко В.О. Комп'ютерна стеганографія: навчальний посібник / В.О. Хорошко, Ю.Є. Яремчук, В.В. Карпінєць – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 155 с.
https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/272322/mod_resource/content/1/Xoroshko_Komputer_2017_155.pdf
3. Козюра В.Д. Захист інформації в комп'ютерних системах :підручник / В.Д.Козюра, В.О.Хорошко, М.Є.Шелест – Ніжин : ФОП Лук'яненко В.В., ТПК «Орхідея», 2020. – 236 с.
<http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/19248/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC.%20%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF.%20%D1%81%D0%B8%D1%81.%20New%20booklet%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Конахович Г.Ф. Комп'ютерна стеганографічна обробка й аналіз мультимедійних даних : підручник /Г.Ф. Конахович, Д.О.Прогонов, О.Ю. Пузиренко. – К. – «Alex Print Centre», 2018/ – 558 с.
https://books.google.com.ua/books?id=-clcDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
5. Євсєєв С.П. Кібербезпека: сучасні технології захисту. / Євсєєв С.П, Остапов С.Є., Король О.Г. // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: “Новий Світ- 2000”, 2019. – 678. – Режим доступу:
<http://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/Kiberbezpeka-suchasni-tekhnohii-zakhystu.pdf>

Додаткова література

1. Євсєєв С. П. Кібербезпека: Лабораторний практикум з основ криптографічного захисту. – Львів “Новий світ-2000”, 2020. – 241 с. – Режим доступу:
<https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1wOTN8N-GBGO06AnvjQHU1SdBl3xCaUju>
2. Synergy of building cybersecurity systems: monograph / S. Yevseiev, V. Ponomarenko, O. Laptiev, O. Milov and others. – Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2021. – 188 p.
<https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1wOTN8N-GBGO06AnvjQHU1SdBl3xCaUju>
3. Models of socio-cyber-physical systems security: monograph / S. Yevseiev, Yu. Khokhlachova, S. Ostapov, O. Laptiev and others. – Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. – 168 p.
<https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1wOTN8N-GBGO06AnvjQHU1SdBl3xCaUju>
4. Modeling of security systems for critical infrastructure facilities: monograph / S. Yevseiev, R. Hryshchuk, K. Molodetska, M. Nazarkevych and others. – Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2022. – 196 p.
<https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1wOTN8N-GBGO06AnvjQHU1SdBl3xCaUju>

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k:

Поточний контроль
(практичні, семінарські,
лабораторні заняття), k_1

Контрольні роботи
(за наявності), k_2

Індивідуальне
завдання
(за наявності), k_3

Підсумковий контроль
(для ОК з іспитом), k_4

0,4

0,6

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.

Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$O = \Pi \cdot k_1 + K \cdot k_2 + I \cdot k_3 + \Pi_k \cdot k_4$$

де: Π – середньозважена середня оцінка за поточний контроль

I – оцінка за виконання індивідуального завдання

K – середньозважена оцінка за контрольні роботи

Π_k – оцінка за підсумковий контроль

$$\Pi = \frac{\Pi_1 \cdot a_1 + \Pi_2 \cdot a_2 + \dots + \Pi_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i}$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт за кожне практичне (семінарське) або лабораторне заняття.

$$K = \frac{K_1 \cdot b_1 + K_2 \cdot b_2 + \dots + K_m \cdot b_m}{\sum_{i=1}^m b_i}$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за кожну контрольну роботу.

Поточні оцінки за кожну складову (Π , K , I ,...))

виставляються за 100-бальною шкалою згідно з положенням «Про критерії та систему оцінювання знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХПІ».

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої O з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

30.08.2025

Завідувач кафедри

Сергій ЄВСЕЄВ

30.08.2025

Гарант ОП

Андрій ТКАЧОВ